

4a sessió. PINTURA - MOVIMENT

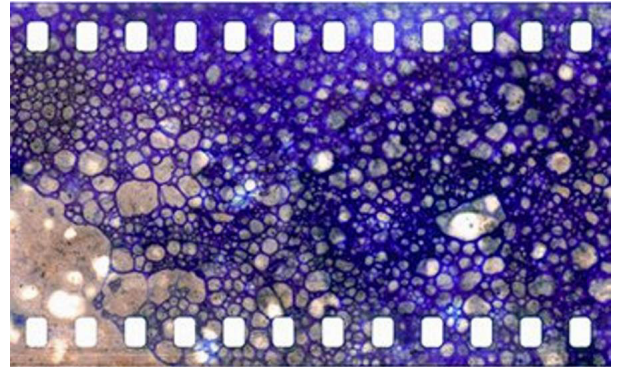
[durada total: 70 min]

Ere erera baleibu ick subua aruaren, un conjunt de paraules sense cap significat, és el títol del primer llargmetratge en la història del cinema espanyol —i l'únic fins ara— pintat íntegrament amb la tècnica de l'animació sense càmera. José Antonio Sistiaga utilitza el cel·luloide de 35 mm com si fos un llenç blanc —transparent, per ser més precisos— i aplica directament la pintura sobre la pel·lícula amb diferents tècniques. Realitzada al llarg de 17 mesos, mancada d'elements figuratius i d'acompanyament sonor, el resultat és una peça que no es pot descriure amb paraules, feta per ser contemplada idealment en el seu format cinematogràfic. En suma, un plaer incomparable per a la vista.

Ere erera baleibu ick subua aruaren, José Antonio Sistiaga, 1968-1970. 70 min, color, muda, 35 mm (cinemascope)

José Antonio Sistiaga (Sant Sebastià, Guipúscoa, 1932)

Director basc, es va donar a conèixer amb el seu film d'animació *Ere erera baleibu ick subua aruaren* (1968-1970), el primer llargmetratge abstracte de la història, un film mut pintat, ratllat i manipulat a mà sobre el mateix suport fílmic, utilitzant la tècnica d'«animació sense càmera». Vint anys després, Sistiaga va realitzar un altre film d'animació sense càmera, pintat en el cel·luloide, però aquesta vegada sonoritzat: el curt *Impresiones* en la alta atmosfera, en el qual es van succeir a la gran pantalla formes circulars multicolors que adquireixen un dinamisme que en l'obra estètica inerta ni tan sols es poden entreveure.

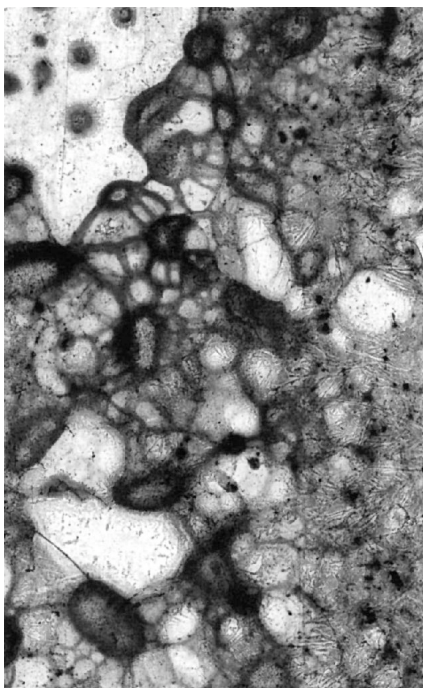
José Antonio Sistiaga (4 May 1932, San Sebastián) is a Basque artist and experimental filmmaker best known for his feature-length hand-painted "direct" film, ... *ere erera baleibu ick subua aruaren* ... (1968-70).

XCÈNTRIC EL CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
XCÈNTRIC EL CINEMA DEL CCCB
XCÈNTRIC EL CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC

DEL ÉXTASIS AL ARREBATO.

50 anys de l'altre cinema espanyol

4a sessió

XCÈNTRIC EL CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC EL CINEMA
EL CINEMA DEL CCCB
CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC EL CINEMA
EL CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
EL CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
EL CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
DEL CCCB XCÈNTRIC EL CINEMA
CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC
CINEMA DEL CCCB XCÈNTRIC

Pintura en llargmetratge

«La pel·lícula estranyament titulada *Ere erera baleibu icik subua aruaren* que José Antonio Sistiaga va pintar directament sobre el cel·luloide entre el 1968 i el 1970 continua sent, 36 anys més tard, la millor pintura cinematogràfica, un gènere que compta amb obres abstractes de Len Lye, Norman McLaren i Stan Brakhage. Com que la velocitat de la projecció cinematogràfica és de 24 imatges per segon, per realitzar un segon de pel·lícula s'han de pintar 24 fotogrames. Per completar el seu llargmetratge de 75 minuts, Sistiaga va haver de pintar ni més ni menys que 108.000 quadres o fotogrames de 35 mil·límetres. Molts dels curtsmetratges pintats directament sobre el cel·luloide s'han fet sense tenir cura de l'enquadrament de cada fotograma. En aquest llargmetratge hi ha seccions banyades o tacades, però també n'hi ha d'altres en què les imatges van ser compostes fotograma a fotograma, respectant la continuïtat de certes formes (per exemple, un cercle central com un sol) i, per descomptat, desenvolupant variacions. Segons el seu autor, la va realitzar treballant de 12 a 15 hores diàries durant 17 mesos. El títol sona a basc, però només és pseudobasc. Se'l va inventar el seu amic Balerdi, per burlar la censura, ja que durant el franquisme no es podia titular en euskera.

Ere erera... és una pintura no tan sols mòbil i temporal, sinó experimental, ja que suma a la intenció expressiva la intervenció de l'atzar, una intervenció amb resultats entre previstos i imprevistos. Sistiaga va alternar diferents tècniques en les successives seccions. Bàsicament va utilitzar pel·lícula transparent, tintes de diferents colors, pinzells, retoladors, sorra, aigua de mar i tinta xinesa. El resultat és un magma cromàtic vibrant i canviant, tan pictòric com l'expressionisme abstracte de Pollock, però molt més suggestiu i evocador. A més, anticipa èxits posteriors de pintors com Darío Urzay (la seva pintura autoorganitzada) i de fotògrafs com Manuel Esclusa. En el seu flux es produeixen transformacions i fusions, es dissolen les dimensions usals i un paisatge com un cel amb els seus astres pot evocar alhora

formes orgàniques, cèl·lules, bombolles d'espuma, xarxes del que és viu i del que és mort. Té una energia en esclat, les aparicions flueixen sempre en fuga i se succeeixen al·lucinacions expressives, il·lusions i espectres. Un creu estar veient realitats que només podria definir el llenguatge poètic: un oceà esquerdat, un onatge-arxipèlag, unes aigües animals, un espai sideral dins del cos. És una obra psicodèlica en el bon i original sentit de la paraula, una obertura mental i sensorial que, a diferència d'un viatge d'LSD, no danya el cervell sinó que potser el millora.»

Juan Bufill en *Culturals*, núm. 215. *La Vanguardia*, 2 d'agost de 2006, pàg. 12-13.

Els Independents, una classificació geogràfica.

Euskadi. José Antonio Sistiaga

L'obra de Sistiaga en el panorama del cinema d'animació experimental del nostre país és l'excepció que confirma la regla, perquè ha realitzat l'únic llargmetratge abstracte i a més sense so de la història, és a dir, un film pintat, ratllat i manipulats a mà sobre el mateix suport filmic, utilitzant la tècnica d'«animació sense càmera» i portant a la pràctica fins a les últimes conseqüències les teories que va esbossar Léopold Survage el 1921.

Es tracta del film *Ere erera baleibu icik subua aruaren* (1968-1970), que malgrat la seva importància de vegades no és citat en obres d'autors estrangers específiques sobre aquest tema. Sistiaga, malgrat la seva particular i personal obra, tampoc no ha tingut continuïtat, ja que han transcorregut vint anys entre les seves dues experiències en el cinema d'animació, aquest llargmetratge i el seu últim curt, *Impresiones en la alta atmósfera* (1988-1989).

La incomprensió traduïda en hostilitat davant d'una obra cinematogràfica abstracta o no figurativa com la de Sistiaga es va plasmar en una reacció d'escàndol per part del públic, com en la presentació del seu llarg a la Filmoteca de Barcelona. La sessió va tenir lloc el 24 de gener del 1975, a la nit, als antics locals del carrer Mercaders, i va comptar amb la presència del mateix Sistiaga, que en va fer la presentació. S'havia previst un col·loqui que no es va arribar a celebrar. El film va ser precedit pel curt *Homenaje a Tarzán*, de Rafael Ruiz Balerdi, i en la sessió de tarda per una selecció de films pintats sobre cel·luloide de Norman McLaren.

Malgrat que en el programa de mà de la Filmoteca s'explicava de què tractava el film, i que no estava adjectivat sota el còmode i ambigu epígraf de «dibuixos animats», sota el qual de vegades es classificaven films d'aquesta especialitat, el nombrós públic que omplia la sala va armar un gran escàndol, però es va poder arribar al final de la projecció. Això va demostrar la total incomprensió del públic, per bé que se suposa que el de la Filmoteca està capacitat davant d'una obra totalment experimental i sense concessions a la galeria, com aquest film de Sistiaga, considerat el primer llargmetratge, i crec que únic fins ara, de cinema d'animació sense càmera/pintura en cel·luloide/cinema abstracte. El públic, fins i tot l'especialitzat, educat en uns motllos audiovisuals basats en el convencionalisme, la rutina i les «bones formes estètiques», cinematogràfiques i de qualsevol altre gènere, no admet cap «extralimitació» d'aquestes normes. «Normal» ve de norma...

El llibre *Práctica filmica y vanguardia artística en España: 1925-1981* dona alguns detalls interessants sobre aquest llargmetratge: «En un principi, Sistiaga pensava desenvolupar el seu projecte inicial com un enfrontament entre una part dinàmica (intervencions pictòriques sobre cel·luloide) i una altra estàtica (composta per fotografies). En el transcurs dels primers mesos de treball l'autor ha decidit desviar la idea inicial i prescindir de qualsevol element representatiu [...]. El film

està compost per 67 variants o fragments (entre els quals una llarga seqüència en blanc i negre): uns, pintant sobre pel·lícula, sense tenir en compte la divisió en fotogrames; altres, delimitant l'àrea de cada fotograma a fi d'obtenir, en la projecció, unes formes concèntriques en perpètua mutació [...].»

Sistiaga va utilitzar diferents materials per a la seva realització, pinzells i brotxes, tintes de colors i tinta xinesa barrejades amb aigua i sorra, i va produir de vegades fins i tot petites perforacions, aprofitant o utilitzant l'acció de la humitat, l'assecat i el canvi de temperatura, que van originar esquerdes, bombolles i formes geomètriques, com ara cercles i ratlles reiteratius, així com esquitxos i taques accidentals.

Usain, per la seva part, va escriure: «[El film] mostrava durant 75 minuts una contínua evolució de formes, colors i estructures que van ser motiu d'irritació, gresca o admiració per a l'espectador.» I Dominique Noguez (NOGUEZ, Dominique: *Éloge du cinéma expérimental. Définitions, jalons, perspectives*. París: Musée National d'Art Moderne, Centre Georges Pompidou, 1979) el va elogiar dient que era «un dels més llargs i dels més bells films no figuratius completament pintats sobre la pel·lícula que mai s'hagin realitzat al món.»

Jordi Artigas. *Cine de animación experimental en España*. A: *Las vanguardias artísticas en la historia del cine español. III Congreso de la AEHC (Asociación Española de Historiadores del Cine)*. Sant Sebastià: Filmoteca Vasca, 1991, pàg. 155-156.

Programador: Antoni Pinent